

УДК 330.341

Сітковська А.О.,
к.е.н., доцент

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

ІННОВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Sitkovska A.O.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof.

Dnepropetrovsk State Agrarian and Economic University

INNOVATIVE ORIENTATION FOR INCREASING COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Постановка проблеми. Актуальною проблемою економічного зростання з урахуванням інноваційної спрямованості світової господарської системи є формування і ефективне використання національного аграрного інноваційного потенціалу. Зміни в технології виробництва, управлінні та організації підприємством відбуваються сьогодні прискореними темпами, як результат загострення конкурентної боротьби, в якій більш ефективними та успішними стають підприємства, що спрямовують значні ресурси на створення різноманітних інновацій. Інформація про кількісні і якісні параметри інноваційного потенціалу аграрної сфери економіки, комплексу науково-технічних і інноваційних програм, діяльності інноваційних структур і інститутів повинна забезпечити проходження наукових ідей від їх зародження до практичного застосування на рівні аграрних підприємств.

Масштабність нововведень постійно зростає та призводить до проникнення і розширення ринку конкуруючих інновацій, головне місце на якому займають аграрні підприємства, які ведуть активну інноваційну діяльність. В результаті такого виду діяльності, що охоплює усі аспекти функціонування підприємства, підвищується його конкурентоспроможність.

Сучасна конкурентна боротьба стає напруженішою і жорсткою за рахунок інноваційного вдосконалення виробництва, зростання пропозиції споживачеві нових товарів та послуг. Водночас, наявні теоретичні підходи й інструменти реалізації інновацій та можливостей їх активізації виявились не завжди відповідними зростаючим потребам споживачів і очікуваним результатам інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань інноваційного розвитку, забезпечення активізації інноваційного процесу в агропромисловому виробництві присвятили наукові дослідження видатні вітчизняні вчені: В.Г. Андрійчук, О.М. Бородіна, І.І. Вініченко, О.В. Гончаренко [1], І. Костирко [2], М.Ф. Кропивко, Ю.О. Макаренко, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, П.М. Музика, П.Т. Саблук, О.В. Скидан, О.В. Ульяновченко, Л.І. Федулова, О.Г. Шпикуляк, О.В. Шубравська [9] та ін.

Відзначаючи цінність результатів досліджень названих вчених і сучасних наукових розробок для теорії й практики інноваційного розвитку та можливостей його активізації, слід зауважити, що окремі аспекти зазначеної проблеми залишаються недостатньо вивченими. Актуальними залишаються питання, пов'язані з дослідженням суті інноваційних перетворень, аналізом чинників і умов інноваційної активності підприємств.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження сутності інноваційних перетворень, аналіз факторів і умов інноваційної активності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У літературі можна зустріти чимало визначень, які автори дають терміну «інновація» в залежності від об'єкта і предмета своїх досліджень.

Так, згідно з визначенням Й. Шумпетера, інновацію слід трактувати як зміну з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості [10]. Інші науковці досліджуваної проблематики розкривають інновацію як процес, у якому винахід або ідея приймає економічний зміст [7]. Або, інновація – це такий суспільно-техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів призводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій, і в разі, якщо інновація орієнтована на економічну вигоду, прибуток, її поява на ринку може принести додатковий дохід [4]. Р.А. Фатхутдінов розглядає інновацію як кінцевий результат впровадження нововведення з метою зміни об'єкта управління й отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту. При цьому під нововведенням розуміється оформлений результат фундаментальних, прикладних досліджень, розробок або експериментальних робіт в будь-якій сфері діяльності по підвищенню її ефективності [8].

Не менш цікавим є розгляд інновації в широкому значенні як прибуткового використання новацій у вигляді нових технологій, видів продукції, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного або іншого характеру [3]. У роботі авторів відзначається, що інновація представляє собою підсумковий результат створення та освоєння (впровадження) принципово нового або модифікованого засобу (нововведення), який задовольняє конкретні суспільні потреби і дає низку ефектів (економічний, науково-технічний, соціальний, екологічний) [5]. Відповідно до міжнародних стандартів інновація трактується як кінцевий результат інноваційної діяльності, що одержав втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впроваджене на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, який використовується в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг [6].

Аналіз різних понять інновації дає можливість зробити висновок про те, що сутність інновацій полягає в проведенні змін, які становлять функціональне наповнення інноваційної діяльності підприємства. До змін, притаманних інноваційним перетворенням, можна віднести: використання нової техніки, нових технологічних процесів або нового ринкового забезпечення виробництва; впровадження продукції з новими властивостями; використання нової сировини; зміни в організації виробництва і його матеріально-технічного забезпечення; поява нових ринків збуту [10].

Неодмінною властивістю інновації є науково-технічна новизна, виробниче впровадження і комерційна реалізованість. На разі винахід, який не впроваджено або комерційно не реалізований, не може сприйматися як інновація незалежно від встановлених показників, що відрізняють його від попередніх продуктів, методів, процесів або послуг.

У цьому зв'язку, науково-технічна продукція представляє собою збільшення нових знань з метою втілення його в господарську практику, і інновації, виступаючи у ролі економічної необхідності, зумовлену ринком, матеріалізують їх у процесі виробництва і подальшій комерційній реалізації.

Забезпечення на ринку стратегічних конкурентних переваг аграрним підприємствам можливо за рахунок впровадження системних і стратегічних інновацій, що враховують масштабність і новизну, дозволяють з їх безлічі виділити ті, які несуть в собі принципово нові знання як фундаментального, так і прикладного характеру. Отримання цих переваг вимагає безперервного освоєння нововведень, необхідність яких криється власне в причинах виникнення і розвитку циклічності інноваційних процесів.

Основними причинами появи інновацій є нові науково-технічні досягнення, зміни попиту споживачів, зміни в умовах державного регулювання, зміни в поведінці конкурентів, можливості ресурсного забезпечення. Їх поява обумовлює ініціативу підприємства щодо освоєння різноманітних інновацій в будь-якій сфері його діяльності, так як нововведення в одній сфері, як правило, викликають зміни в сполучених сегментах. У цьому взаємозв'язку найважливішою обставиною є постійність інноваційних перетворень, так як недотримання їх ритмічності і запізнення з впровадженням неминуче призводить до технологічних відставань і як результат до втрати підприємством своїх конкурентних позицій.

Підприємства мають різну чутливість до інновацій, оскільки від параметрів організаційних структур менеджменту, професійного складу промислово-виробничого персоналу, зовнішніх умов господарської діяльності, взаємодії з відповідним соціально-економічним оточенням і багатьох інших факторів істотно залежить їх інноваційний потенціал.

Активізувати інноваційний процес аграрного підприємства можливо за рахунок різноманітних чинників. Насамперед, найважливіший визнаний науковцями чинник – орієнтація підприємств на ринок і їх аперцепція до інновацій. Крім того, наявність джерел творчих ідей, а також індивідуальна і колективна відповідальність персоналу підприємства за прийняття і виконання рішень. До чинників належить також ефективна система оцінки та відбору інноваційних проектів, ефективність управління такими проектами і належний контроль, а також поєднане з цим скорочення ланок управління і термінів освоєння нововведень.

Зазначені чинники, зумовлюючи зміни в тому чи іншому процесі, мають різний рівень прояву в залежності від тих умов, в рамках яких розвивається розглянутий процес. Розглянуте положення характерно й для інноваційних перетворень, активність яких неможлива без створення певних умов, що сприяють успішності цих перетворень та підвищують конкурентоспроможність підприємства.

Досягти високої інноваційної активності підприємств аграрної сфери економіки неможливо без формування умов щодо активізації інноваційних процесів, а саме формування і розвиток нормативно-правової бази інноваційної діяльності, інвестиційна привабливість інноваційних проектів, формування та розвиток інноваційної інфраструктури. В значній мірі зазначені умови формуються на державному і регіональному рівнях управління, що стосується проведення державної інноваційної політики, напрямків і форм підтримки інноваційної діяльності, основних функцій державних органів в інноваційній сфері.

Одним з основних аспектів, що підлягає удосконаленню є нормативно-правова база, яка на сьогоднішній день підлягає подальшого опрацювання. Можна виокремити наступні проблеми, яким слід приділити значну увагу в даному аспекті, а саме сприяння міжрегіональному та міжнародному трансферту технологій; орієнтація держави на підтримку основних (базисних) і удосконалення

інновацій, які формують основу сучасного укладу в аграрній сфері економіки; координації та стимулювання інноваційних перетворень шляхом удосконалення страхування інноваційних ризиків; науково-методичного забезпечення інноваційного менеджменту державними стандартами, методиками, інструкціями, положеннями й іншими документами, які сприяють аналізу, прогнозування, економічному обґрунтуванню та оптимізації інноваційних рішень.

Наступна група умов пов'язана з інвестуванням інноваційної діяльності аграрних підприємств, оскільки сприятливий інвестиційний клімат прямо впливає на рівень інтенсивності інноваційних процесів. Підвищення цієї інтенсивності можливо за рахунок впровадження низки заходів, серед яких відзначимо: вдосконалення механізмів залучення банківського кредиту для розширення інноваційної діяльності; надання індивідуальним винахідникам особливих умов кредитування; використання лізингу як ефективного ринкового механізму для суб'єктів інноваційної діяльності, які розробляють і виробляють наукомістку продукцію із застосуванням дорогого устаткування; удосконалення кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності тощо.

І ще одна група умов, необхідних для посилення інноваційної активності підприємств, стосується добре налагодженої інноваційної інфраструктури, наявність якої забезпечує прискорене взаємодія учасників інноваційного процесу. Така інфраструктура охоплює інформаційно-комунікаційну, фінансово-інвестиційну, консультативно-управлінську та інші складові зазначеного процесу і вимагає свого безперервного розвитку. Напрями цього розвитку повинні передбачати: розширення ринку інновацій на основі проведення постійно діючих виставок, ярмарків з їх всебічним висвітленням у спеціальній літературі і державних виданнях; створення і функціонування мережі центрів поширення інноваційних і консалтингових служб по передачі технологій і управління інноваціями на регіональному рівні тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Наведений вище огляд існуючих і необхідних умов інноваційної активності підприємств в поєднанні з розглянутими раніше причинами виникнення інновацій і найбільш значимими факторами їх успішної практичної реалізації розкривають об'єктивну необхідність і реальну потребу у постійно здійснюваних інноваційних перетвореннях. Отже, розгляд інноваційної діяльності підприємств зазнає постійних змін через взаємовплив причин, чинників і умов протікання інноваційного процесу.

Успіх інноваційних перетворень забезпечується сприятливим поєднанням певних чинників і умов, розвиток яких можливо тільки при проведенні цілеспрямованої інноваційної політики.

Активна інноваційна діяльність підприємства, яка супроводжується безперервним впровадженням інновацій, призводить до підвищення його конкурентоспроможності.

Література

1. Гончаренко О.В. Інфраструктурне забезпечення інноваційного розвитку агропромислового виробництва / О.В. Гончаренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 24. – С. 61–64.
2. Костирко І.Г. Досконалість інституційної інфраструктури та її оцінка: теоретичний аспект/ І.Г. Костирко, С.В.Тимофіїв // Економіка АПК. – 2014. – № 2. – С. 81-86.
3. Морозов Ю.П. Инновационный менеджмент : учеб. пособие / Ю.П. Морозов. – Н.Новгород: Изд-во ННГУ, 1997. – 186 с.
4. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: пер. с венгр. / Б. Санто. – М. : Прогресс, 1990. – 295 с.
5. Соколов Д.В. Предпосылки анализа и формирование инновационной политики / Д.В. Соколов, А.Б. Титов, М.М. Шабанова. – СПб. : ГУЭФ, 1997. – 32 с.
6. Статистика науки и инноваций. Краткий терминологический словарь / под ред. Л.М. Гохберга. – М. : Центр исследований и статистики науки, 1996. – 221 с.
7. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями: сокр. пер. с англ. / Б. Твисс. – М. : Экономика, 1989. – 271 с.
8. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р.А. Фатхутдинов. – М. : ИНФРА, 2000. – 312 с.
9. Шубравська О.В. Перспективи модернізації аграрного сектору України [Текст] / О.В. Шубравська, К.О. Прокопенко // Економіка України. – 2013. – № 8 (261). – С. 64-76.
10. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.

References

1. Honcharenko, O. (2014), "Infrastructure support innovative development of agricultural production", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 24, pp. 61–64.
2. Kostyrko, I. and Tymofiiiv, S. (2014), "Perfection of institutional infrastructure and his estimation: theoretical aspect", *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 81-86.
3. Morozov, Yu. (1997), *Innovatsionnyy menedzhment* [Innovative Management], tutorial, NNGU, N.Novgorod, Russia, 186 p.
4. Santo, B. (1990), *Innovatsiya kak sredstvo ekonomicheskogo razvitiya* [Innovation as the economic development funds], Progress, Moscow, Russia, 295 p.

5. Sokolov, D.V., Titov, A.B. and Shabanova, M.M. (1997), *Predposylki analiza i formirovanie innovatsionnoy politiki* [Background analysis and formation of innovation policy], GUJef, St.-Peterburg, Russia, 32 p.
6. Gohberg, L.M. (1996), *Statistika nauki i innovatsiy. Kratkiy terminologicheskiy slovar* [Statistics of science and innovation. A short glossary of terms], Centr issledovaniy i statistiki nauki, Moscow, Russia, 221 p.
7. Tviss, B. (1989), *Upravlenie nauchno-tehnicheskimi novovvedeniyami* [Management of scientific and technical innovations], translated from english, Ekonomika, Moscow, Russia, 271 p.
8. Fatkhutdinov, R.A. (2000), *Konkurentosposobnost: ekonomika, strategiya, upravlenie* [Competitiveness: economics, strategy, management], INFRA, Moscow, Russia, 312 p.
9. Shybravska, O.B. and Prokopenko, K.O. (2013), "Prospects for the modernization of the agricultural sector of Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, no. 8, pp. 64-76.
10. Shumpeter, J. (1982), *Teoriia ekonomicheskogo razvitiya* [Theory of economic development], Progress Moscow, Russia, 455 p.

Рецензент: д.е.н., доцент кафедри економічної теорії та економіки с.-г.
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету О.В. Гончаренко

УДК 338.3.01

Панухник Я.Г.,
к.е.н., асистент кафедри економічної кібернетики
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя

СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ У МУНІЦИПАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

Panukhnyk Ia.H.,
cand.sc.(econ.), assistant of the department of economic cybernetics
Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University

SOCIALLY RESPONSIBLE ACTIVITY AS A TOOL FOR MODERNIZATION OF TECHNOLOGIES FOR ENTERPRISE MANAGEMENT IN MUNICIPAL ECONOMIC SYSTEM

Постановка проблеми. Сталий розвиток економіки в сучасних умовах базується на імплементації принципів соціально відповідальної діяльності у всіх сферах функціонування держави, починаючи із механізмів функціонування мікроєдиниць підприємницького сектору та фізичних осіб, і закінчуючи зовнішньоекономічною діяльністю національного господарства. Розуміння важливості даного аспекту усіма суб'єктами господарювання набуває критичного значення, оскільки успіх держави в довгостроковій перспективі неможливий без новітніх інструментів модернізації управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виявлення принципів ознак соціальної відповідальності перебуває в полі уваги багатьох дослідників, зокрема О.П. Гоголя та І.П. Кудінова [1], О.Ф. Новікова, М.Є. Дейча, О.В. Панькова [2], І. Царик [3] та інших.

Недостатньо дослідженими залишаються питання розробки та застосування соціальних технологій у системі управління підприємством, що становить основу соціально відповідального бізнесу.

Постановка завдання. Метою статті є концептуалізація соціальних технологій в управлінні підприємством шляхом вирішення наступних завдань:

- визначення місця екологічної діяльності в роботі підприємства в межах концепції сталого розвитку;
- структурування функцій соціальних технологій управління підприємством;
- розробки інструментарію мотиваційного механізму здійснення підприємствами соціально відповідальної діяльності.

Об'єктом дослідження є процеси управління промисловими підприємствами.

Предмет дослідження – окремі аспекти концепції сталого соціально відповідального розвитку приладобудівного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні умови господарювання у ролі важливого напрямку розвитку підприємства потребують виокремлення розвитку соціально відповідальної